

O SAPO CÁNDIDO

(CONTOS DO TÍO-VIVO)

Xosé Salvadores*

Xosé Salvadores

A "sombriña do sapo", é como se denominan os cogomelos en moitos lugares de Galiza, entre eles, en Ramil (Agolada).

Non teño unha especial teima con animais que causan noxo á maioría da poboación, pero é obrigado saír na defensa destas criaturas para corrixir unha afronta histórica e desterrar falsos preconceptos. Xa dicía Álvaro Cunqueiro que os galegos e chineses só amosan interese por aqueles animais que teñen valor culinario e esta aptitude trouxo, até o de agora, consecuencias nefastas para algunhas criaturas da nosa fauna. Este é o caso deste bichoco que durante moito tempo foi degradado á condición de bicho inútil, feo, noxento e por riba pezoñoso.

Adiviña adiviñanza:

*Gordo de cu,
estreito de cintura;
na miña vida teño visto
máis ruín criatura.*

Quen é?

O sapo.

Só os labregos intelixentes, como o veciño de Fidel que apañaba sapos e no peto os levaba até o seu horto, os natu-

ralistas e poucos máis apreciaron sempre os sapos, que padeceron dunha zoofobia sen moita xustificación, xa que non ten outra culpa que a súa pouca agraciada figura.

Hai un dito para consolar a un home moi feo que di: cando naceu o sapo naceu a sapa. O desprezo polo seu aspecto e a crenza de que se che mexaba podía deixarche marcas na pel deixaron a este anfibio nun lugar pouco envexábel.

O certo é que hai varias especies de sapos, pero o máis común de todos eles é o sapo das veigas, o *Bufo bufo* para a ciencia. Ten unha cor moi variada que vai desde o escuro marrón terra ao amarelado. É verdade que teñen a pel verrugosa (iso non pode ser motivo de escarnio) e unhas glándulas parótidas avultadas, ollos saltóns e amarelados, cu rabón e pés patelos con membranas interdixitais.

As femias son máis grandes que os machos e poden poñer ata 6.000 ovos en tiras de máis dun metro. Cando chega a hora de aparearse buscan unha poza, sempre a mesma, e os machos tíranse a todo aquilo que semella unha femia (isto non só o fan os sapos). Cando dan coa femia que van beneficiar agatuña polo lombo e, colléndoa polas axilas, agárraa, nunha aperta erótica e decidida que non para até que a femia desova a restra de ovos e el a rega co fecundo esperma. Este abrazo apaixonado dura horas ou prolóngase durante días e, se as condicións son moi adversas, pode acabar afogando a femia.

En canto ás substancias irritantes que posúen na pel só as utiliza en estrita autodefensa, e o de mexar, dixera o outro, mexa coma nós, cando ten gañas.

É noctámbulo, aínda que non lle vai a movida, e sei que lle deu en tempos polo tabaco, ao que gustaban convidalo os cativos. Como parece ser que non lle sentaba demasiado ben será aconsellábel que non se insista en semellante práctica, xa non por el, senón por

non converter os nenos en fumadores pasivos. Os que andaron con eses malos xogos xa me entenden.

Está de sobra comprobado que os sapos son extremadamente beneficiosos para quen traballa no campo. A súa alimentación, con toda clase de bravún, axuda a eliminar pragas, e, se sempre foi perigoso andar cos insecticidas e biocidas tratando as plantas que logo imos comer, hoxe, en tempos de crise, engadimos o aforro que supoñen os tratamentos con produtos elaborados pola industria química.

Outra característica do sapo e da sapa é que, a pesares do maltrato, son antropofílicos, é dicir, gustan da compañía humana e das súas vivendas. Disto dá fe Montse, que comprobou como un sapo volvía con insistencia a metérselle na casa a pesares de telo ben apartado da vivenda en repetidas ocasións. Os sapos sempre foron un pouco cándidos ao pensar que ían atopar nos humanos uns amigos a cambio do ben que lles facían; estaban equivocados e moitos pagaron coas súas vidas semellante ilusión.

O sapo, como todos os anfibios, está en perigo. O cambio climático, enfermidades, accidentes nas estradas, os praguicidas,... son, entre outros, motivos deste declive e desaparición dos anfibios. Son bos bioindicadores da saúde ambiental, polo que a súa extinción non pode traer máis que un presaxio de negros futuros para o planeta.

Avanzamos moito na conciencia da xente para a conservación, incluso de seres en principio pouco atractivos, pero non está de máis insistir para que a querenza do sapo pola nosa compañía deixe de ser unha ameaza para el e reciba o trato de respecto que merece. Ao mesmo tempo, co coidado dos seus hábitats, agardamos que non se cumpra o nefasto presaxio que augura a desaparición destes bichocos.

* Xosé Salvadores é o vogal de Biodiversidade de ADEGA.

MILFOLLAS

(*ACHILLEA MILLEFOLIUM*)

Marga Miguens*

Aínda que pareza incríbel esta planta xa foi empregada polo home de Neanderthal. Descubríronse sementes dela en certos lugares de Iraq que datan desa época. Pola súa utilización e propiedades, esta herba ten unhas cantas denominacións diferentes e agocha moitas lendas. O sobrenome de *planta das feridas* ou *dos soldados*, é debido á enorme popularidade que alcanzou para curar as feridas e parar as hemorraxias. Por este motivo, todos os soldados a levaban sempre nas súas mochilas. Os gregos tamén xa lle puxeron a esta planta o nome de *Achillea*, en honor ao seu heroe Aquiles, o cal segundo conta a lenda se curaba as feridas coa axuda desta herba. Por certo, a todopoderosa Afrodita foi quen lla deu a coñecer e logo Aquiles usouna como remedio, por iso se lle chama tamén *herba de Aquiles*. O nome de *planta dos carpinteiros* ou de San Xosé é máis ben relixioso e provén dunha historia moi curiosa sacada dunha lenda francesa. Cóntase que San Xosé se feriu traballando na carpintería e o neno Xesús levoulle esta herba para curalo.

Despois de tanto nome, preguntáremonos como podemos distinguila no campo. Pois ben, trátase dunha planta perenne de talo erguido e cuberto de pelos que lle dá unha sensación de veludo. É raro que estea ramificado e del sae unha grande flor, formada por flores diminutas, de cores entre brancas e rosáceas. Cando nos fixemos nas súas follas veremos que son longas, lanceoladas e semellantes a unha pluma, de aí o seu apelido *milefolium* e o seu outro nome común *flor da pluma* ou *milfollas*, como se coñece vulgarmente, xa que cada folla dá a sensación de ser milleiras.

Esta herbácea distribúese principalmente pola metade norte da Península. De forma natural medra en zonas non demasiado secas e ben drenadas. Pódese atopar nos pastos, en campos cultivados e a miúdo xunto ás estradas. Esta antiga planta curativa encántalle ás ovellas, o mesmo é polo aroma intenso que desprende, que se debe ao seu contido en aceites esenciais, sobre todo *oleum millefolii* que é un aceite de cor azulada que

Marga Miguens

se obtén destilando as flores unha vez secas.

Como xa comentamos ten multitude de propiedades curativas, utilízase en medicina natural en caso de hemorraxias, xa que é un potente cicatrizante. Tamén no tratamento interno dos trastornos gástricos e para a diarrea, pola súa propiedade astrinxente. Para nós, as mulleres, debería estar sempre presente nas nosas despensas, xa que é un bo remedio contra as dores menstruais. Ademais tamén é desinfectante (antiséptica) moi

Marga Miguens

axeitada en uso externo para tratar as varices e as hemorroides. E por último, e non menos importante, a milfollas está considerada unha das drogas vexetais máis eficaces para combater a febre.

Pero alén das propiedades medicinais, podemos dicir que tamén ten propiedades culinarias. É un bo condimento para a carne e o pescado polo seu grande aroma. Simplemente facemos po de milfollas aproveitando os talos tenros, flores e follas vellas previamente secadas, e logo botámosllas á comida. As follas novas tamén son apreciadas na cociña para elaborar saborosas e divertidas saladas, aproveitando o seu agradábel sabor e mesturándoa con outras plantas comestíbeis como o dente de león ou a verdolaga.

A súa delicada e bonita flor comeza a saír en maio e, até ben chegado o outono, é usada na agricultura ecolóxica como remedio para tratar as enfermidades de orixe fúnxico. Pero non só se aplica aos cultivos. Se queremos obter un bo abonado tamén a podemos utilizar como acelerador do proceso de compostaxe botando directamente esta planta no noso composteiro.

A planta dos carpinteiros, das feridas ou dos soldados, ben podería ter outro alcume: a planta dos mil usos.

* Marga Miguens é educadora medioambiental en ADEGA.